

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในสถานศึกษา*

Restorative Justice in the Public Sector Dispute Mediation Center within Educational Institutions

¹ภควรรณพร พิศุทธิสุวรรณ และ ²ชลัท ประเทืองรัตนา

¹Phakawanaporn Phisuthisuwan and ²Chalat Pratheuangrattana

¹มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร

²สถาบันพระปกเกล้า

¹Kasetsart University Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus, Thailand.

²King Prajadhipok's Institute, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: phacharaporn.p@ku.th

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสรอง ซึ่งมีแนวคิดที่มุ่งเน้นการระงับและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นทางเลือกของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อให้โอกาสคู่กรณีได้ให้อภัย และให้โอกาสคนที่สำคัญในความผิด บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ.2562 2) เพื่อศึกษายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้บริหารในมหาวิทยาลัย คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่มีความสอดคล้องกันในด้านการพัฒนาและเยียวยาจิตใจของคู่กรณี 2) ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่ผ่านการอบรมการขึ้นทะเบียน จึงมุ่งเน้นไปที่พุทธสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา ศูนย์ดังกล่าวจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 68 ถึงมาตรา 70 ยังมีจำนวนผู้ใช้บริการไม่มาก เนื่องจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ผ่นวกกับทำเลที่ตั้งภายในสถานศึกษาและระดับการรับรู้ของประชาชนถึงบทบาทหน้าที่ของศูนย์ฯ อีกทั้งยังเป็นศูนย์ฯ ต้นแบบที่ได้รับการประเมินตามมาตรฐานของกรม

*Received February 25, 2022; Revised April 7, 2022; Accepted April 19, 2022

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และโดดเด่นในการเป็นศูนย์กลางให้ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เน้นความสงบจากภายในจิตใจ ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มจร. ควรทำงานเชิงรุก และมีระบบติดตามผลหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

คำสำคัญ: ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์; ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน; สถานศึกษา

Abstract

Restorative justice is a mainstream justice process that focuses on conflict resolution and mediation. Restorative justice is an alternative to the mainstream justice process as it allows all parties to the conflict to forgive and provide the opportunity to those who take responsibility for the harm. The research article consists of the following objectives: 1) to investigate the criminological concepts and theories concerning restorative justice and the public sector dispute mediation in accordance with the Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2019); and 2) to explore the restorative justice operated by the Public Sector Dispute Mediation Center of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This research is a qualitative research. The tools used were in-depth interviews and group discussions. The key informants included administrators, members of the Public Sector Dispute Mediation Center's committee, and restorative justice professionals who had worked with the university, totaling ten people from the study.

It has been found as follows: 1) The concepts and theories on restorative justice, the public sector dispute mediation, and Buddhist mediation are all consistent in terms of development and mental healing; 2) The Public Sector Dispute Mediation Center of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU) was established in accordance with the Dispute Mediation Act B.E. 2562, Section 68 to Section 70. The center is operated on the basis of Buddhist mediation, and it is notable for being a center of knowledge on dispute mediation with an emphasis on inner peace. Most mediators are monks who have undergone registration training. It is also the prototype center that has been assessed according to the standards of Rights and Liberties Protection Department. However, owing to the pandemic situation of COVID-19 combined with the center's location within the educational institution, there are still a small number of users, and public awareness of the center's roles and responsibilities is still low. The proposed suggestion is for MCU's Public Sector Dispute Mediation Center to increase its efficiency in dispute mediation, as well as to implement proactive planning and a system for post-mediation follow-up.

Keywords: Restorative Justice; Public Sector Dispute Mediation Center; Educational Institution

บทนำ

สังคมในปัจจุบันเกิดความวุ่นวายและไม่สงบสุขจากข้อพิพาทขัดแย้ง คู่กรณีส่วนใหญ่จึงเลือกใช้วิธีการรุนแรงยุติปัญหาและก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทำลายชีวิตและทรัพย์สินผู้อื่นตามมา หากสังคมไทยยังเน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความเป็นทุนนิยมโดยไม่สร้างค่านิยมด้านสันติภาพและขาดกลไกอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่ประชาชน ก็อาจทำให้สังคมไทยเกิดวิกฤติความอ่อนแอทางสังคมเนื่องมาจากภาวะการแตกแยกภายในสังคมในที่สุด (Buranasing, 2021) ประกอบกับที่นักอาชญาวิทยาและบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการยุติธรรมนานาชาติ เช่น Brian M. PEARCE ได้กล่าวถึงปัญหาของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมพอสรุปได้ว่า การมีคดีความที่มีโทษเล็กน้อยขึ้นสู่สายพานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อรอคอยการตัดสินในชั้นศาลมากเกินไปเป็นสาเหตุสำคัญให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเป็นไปด้วยความล่าช้า สอดคล้องกับที่รายงานของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เมื่อปีพ.ศ. 2557 ระบุว่าเวลาเฉลี่ยที่คดีความอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยคือ 13.5 เดือนต่อเรื่อง (Sonthisamphan, 2014) ความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวทำให้ประชาชนจำนวนมากรู้สึกที่ไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะพลเมืองของรัฐได้ ดังภาชิตกัญหมายที่กล่าวว่ากระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า คือ ความไม่ยุติธรรมสำหรับคู่กรณี ดังนั้นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ได้รับความสนใจจากวงวิชาการทางอาชญาวิทยาและงานบริหารงานยุติธรรมตลอดจนผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงยุติธรรมของประเทศไทยตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ส่งผลสำคัญให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมของประเทศจากสนับสนุนเฉพาะการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลมาสู่ภารกิจการกระจายงานยุติธรรมไปยังพื้นที่ระดับจังหวัดในปี พ.ศ. 2548 สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ซึ่งแถลงต่อสภานิติบัญญัติเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 (Sonthonthanarom, 2017) ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมโดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่รัฐภายใต้ยุทธศาสตร์ว่า “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม”

นอกจากนี้ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2579 ได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยมีเหตุผลว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทวิธีการหนึ่งที่ทำให้ข้อพิพาทสามารถระงับไปได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม การนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้อย่างแพร่หลายจะมีส่วนช่วยให้สังคมสามารถแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (Office of Judicial and Legal Affairs, 2020) และมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้มีกฎหมายกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือ

ระงับข้อพิพาท ซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาเห็นชอบเห็นสมควรให้ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย การประกาศใช้พระราชพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการลดจำนวน คดีที่ขึ้นสู่ศาลได้เป็นจำนวนมาก โดยผลการดำเนินงานภาพรวมระบุว่า ในปีพ.ศ. 2563 มีการจัดตั้งศูนย์ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้น 358 แห่งทั่วประเทศ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเสร็จสิ้นไปแล้วจำนวน 1,507 คดี ลดค่าใช้จ่ายประชาชนในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้จำนวน 174 ล้านบาท และลดจำนวนคดีขึ้นสู่ ศาลได้ จำนวน 1,507 คดี (Rights and Liberties Protection Department, 2021) จาก การที่ พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 68 ถึงมาตรา 70 บัญญัติให้กรมคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางซึ่งเป็นประชาชนแทนที่จะ เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทำให้มีการแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาาระดับอุดมศึกษาเพื่อเปิดดำเนินการ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นภายในสถานศึกษาให้ประชาชนทั่วประเทศสามารถเข้าถึงความ ยุติธรรมจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยมีการลงนามความร่วมมือ ทางวิชาการ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) กับสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม พร้อมทั้งเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2563 ถือเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในสถาบันการศึกษา (นักร้อง) แห่งแรกที่เปิดดำเนินการ และมีเป้าหมายว่าจะพยายามขยายผลศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาค ประชาชนนี้ไปยังวิทยาลัยสงฆ์ภายใต้สังกัด มจร. ทั่วประเทศ

ด้วยเหตุข้างต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาค ประชาชนภายในสถานศึกษากรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อศึกษาการใช้แนวคิด ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับความยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ในกระบวนการไกล่เกลี่ยภาคประชาชน กระบวนการใช้ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาค ประชาชนภายในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมและแนวทางการปฏิบัติใช้ยุติธรรมสมานฉันท์ให้แก่ศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชนอื่นๆ ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ.2562
2. เพื่อศึกษายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายใน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดยุทธธรรมสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ศกช.มจร.) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยมีแนวทางการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาในภาคสนามออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง คือ แนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 และประเด็นที่สอง คือ การใช้ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้บริหารในมหาวิทยาลัย คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 10 คนหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

2) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้จากการถอดบทเรียนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) รวมทั้งสิ้น 6 คนหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การรวบรวมจากเอกสารหลักฐาน (Documentary) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 และกฎหมายลำดับรองหรืออนุบัญญัติอีกเป็นจำนวนมาก อนุบัญญัติรองรับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ.2562 และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structure interview) เพื่อใช้ในการสอบถามเกี่ยวกับเกี่ยวกับการใช้ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งดำเนินการตรวจสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation)

3) การจัดประชุมกลุ่มย่อย การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการสนทนากับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยในการจัดสนทนากลุ่มมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 6 คน เพื่อยืนยันข้อมูล และเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียง การสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบและยินยอมเข้าร่วมการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยึดหลักการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Belmont Report) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้นามแฝงในการวิจัยเพื่อปกป้องข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลด้วย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการนำเสนอผู้วิจัยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) และหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ (Conclusion Integrative and Verification)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาราย และ การนำเสนอผลการศึกษาราย ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการศึกษาราย และ การนำเสนอผลการศึกษารายตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสองข้อ เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ผลการวิจัยพบว่า ในปี พ.ศ. 2562 ได้เริ่มมีการร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นยุติธรรมทางเลือกกระแสนี้ กล่าวคือ การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolutions) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นๆ นอกจากวิธีการทางศาล โดยให้คู่พิพาทได้ทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อยุติข้อพิพาทโดยไม่ต้องฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาและเยียวยาด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย คู่พิพาทมีอำนาจสมบูรณ์ในการร่างข้อตกลงร่วมกัน เพราะผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการหาความต้องการที่แท้จริงของทั้งสองฝ่ายเท่านั้น ความตึงเครียดน้อยกว่า เมื่อเทียบกับการอนุญาโตตุลาการ หรือ ศาลรักษาความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายการดำเนินการระงับข้อพิพาทเป็นความลับ และจบข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็ว ถือเป็นมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรมของประเทศ กระทรวงยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้สร้างการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายอาสาสมัครภาคประชาชน และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมพัฒนาและขับเคลื่อนการระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม (Gulprasert, 2021)

โดยปัจจุบันได้ผลักดันให้มีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมีระบบและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 พฤศจิกายน 2562 อันมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ได้แก่ ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก และข้อพิพาทอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท ประเภทข้อพิพาททางอาญา ได้แก่ ความผิดอาญาอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษที่ยอมความได้เป็นความผิดต่อส่วนตัวไม่กระทบต่อส่วนรวม ตามมาตรา 390-395 และมาตรา 397

และความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ปรากฏตามท้ายพระราชบัญญัติให้สามารถยุติหรือระงับได้ด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย (Ninthongkham, 2003) พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ฉบับนี้ ถือเป็นกฎหมายที่จะช่วยให้หน่วยงานของรัฐ และภาคประชาชนสามารถอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายค่าทนาย ค่าธรรมเนียมศาล เป็นการดำเนินการให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันใน การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยข้อพิพาท และให้ข้อตกลงอันเกิดจากความตกลงยินยอมของคู่กรณีมีสภาพบังคับตามกฎหมาย ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ทำให้ปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง และเกิดความสมานฉันท์ในการยุติข้อพิพาท ซึ่งการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม กระแสหลักและมีการถูกกล่าวอ้างว่าเป็นผู้ต้องหาและเข้าเรือนจำ ก็อาจทำให้เกิดการตีตราทางสังคม ตาม ทฤษฎีเรื่องตีตรา ซึ่งเชื่อว่าตามที่กระทำความผิดแล้วเอาเข้าเรือนจำ ถูกตีตราไปแล้วว่าเป็นคนไม่ดี มีประวัติติดตัวซึ่งส่งผลต่อการทำงานในอนาคต การฝังภาพจำที่ไม่ดีอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคู่กรณี ในอนาคตภายหลังจากข้อพิพาทนั้นสิ้นสุดลง ซึ่งสังคมควรตระหนักถึงการระงับข้อพิพาท ซึ่งเป็นการตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการเชิงสมานฉันท์ผลในทางสมานฉันท์ เช่น การฟื้นฟูการเยียวยา โดยมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และความต้องการและความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี และเพื่อให้บรรลุผลในการทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้กลับคืนมามีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน

กลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ “ผู้ไกล่เกลี่ย” ซึ่งได้บัญญัติคุณสมบัติของบุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง กระทรวงยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ทำการเปิดอบรมเตรียมความพร้อมผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้ผู้ไกล่เกลี่ยได้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง ความสามารถและทักษะการเป็นคนกลางเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย จึงได้ร่วมมือกับสถาบันพระปกเกล้า จัดทำเนื้อหาหลักสูตรและคู่มือการฝึกอบรมสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยบุคคลที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้อย่างเป็นระบบมาตรฐาน รวมถึงสร้างผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายภาคประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี และเป็นมิติใหม่ในการไกล่เกลี่ยของกระทรวงยุติธรรม ที่มีระบบขึ้นทะเบียนโดยจัดทำบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยครอบคลุมทั่วประเทศทั้ง 76 จังหวัด โดยยกระดับผู้ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน ประชาชนชาวบ้านที่มีความสามารถและประสบการณ์ในการระงับข้อขัดแย้งในชุมชนขึ้นมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยวิชาชีพซึ่งมีบริบททางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้ พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 สำคัญของอนุบัญญัติรองรับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้รับการเสนอโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้จัดทำระเบียบกรม

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้ประชาชนที่ประสงค์จะดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน รวมตัวกันเป็น ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนยื่นคำขอขึ้นทะเบียน กับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ปัจจุบัน ข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากจึงมีการเห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐพนักงานสอบสวนหรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าวได้ แบ่งออกเป็นทั้งหมด 6 หมวด นอกจากนี้ที่กล่าวมา พรบ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังมีกฎหมายลำดับรองหรืออนุบัญญัติอีกเป็นจำนวนมาก อนุบัญญัติรองรับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่เกี่ยวข้องประมาณ 10 ฉบับ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย ตามรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 68 จึงได้ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดำเนินการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ขึ้นมาเพื่อนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนัก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภท มากำหนดเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาท และได้สร้างผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน รวมถึงขึ้นทะเบียนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยกองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท มีนโยบายการตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการช่วยเหลือและเยียวยาตามหลักสังคมสมานฉันท์ สร้างวัฒนธรรมการไกล่เกลี่ย เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว สามารถช่วยลดคดีต่างๆ รวมทั้งความขัดแย้งในชุมชน ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นการนำความยุติธรรมสู่มือประชาชน ตามนโยบายยุติธรรมเชิงรุก สร้างสุขให้ประชาชน

ในปี พ.ศ. 2564 กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ครอบคลุม 50 เขต ครอบคลุม 180 แขวงในกรุงเทพมหานคร และในทุกจังหวัดทั่วประเทศ อีกจำนวนกว่า 406 แห่ง เพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกรวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก เพื่อช่วยลดคดี ลดความขัดแย้ง ให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีผลบังคับตามกฎหมาย ประชาชน สามารถติดต่อใช้บริการได้ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้กำหนดขั้นตอนและกระบวนการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพรบ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

วัตถุประสงค์ที่ 2 ที่ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดำเนินงานโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(มจร) เปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2563 โดยมีจร. ลงนามความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) กับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และสำนักงานกิจการยุติธรรม เปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยและร่วมงานวิจัย ซึ่งมจร ได้เปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องสมบัติ 4 ประการ ได้แก่

1. คติสมบัติ หมายถึง ที่อยู่ ที่ไป ทางดำเนินดีหรือทำถูกเรื่อง ถูกที่ คือ กรณีนั้น สภาพแวดล้อมนั้น สถานการณ์นั้น ถิ่นที่นั้น ตลอดถึงแนวทางดำเนินชีวิตขณะนั้น เอื้ออำนวยแก่การกระทำความดี หรือการเจริญงอกงามของความดี ทำให้ความดีปรากฏผลโดยง่าย

2. อุปธิสมบัติ หมายถึง มีกายสง่า สวยงาม บุคลิกภาพดี ในช่วงสั้นหมายถึง ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี

3. กาลสมบัติ หมายถึง เกิดอยู่ในสมัยที่โลกมีความเจริญ หรือบ้านเมืองสงบสุข มีการปกครองที่ดี คนในสังคมอยู่ในศีลธรรม สามัคคีกัน ยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ในช่วงสั้นหมายถึง ทำถูกกาล ถูกเวลา

4. ปโยคสมบัติ หมายถึง ฝึกฝนในทางที่ถูก นำความเพียรไปใช้ชวนช่วยประกอบการที่ต้องดีงาม มีปกติประกอบกิจการงานที่ต้อง ทำแต่ความดีงามอยู่แล้ว ในช่วงสั้นหมายถึง เมื่อทำกรรมดี ก็ทำให้ถึงขนาด ทำจริงจัง ให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเรื่อง หรือทำความดีต่อเนื่องมาเป็นพื้นแล้ว กรรมดีที่ทำเสริมเข้าอีก จึงเห็นผลได้ง่าย

การนำหลักพุทธสันติวิธีเข้ามามีส่วนในการจัดการข้อพิพาท ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา (Phramaha Hansa Dhammaso, 2021) ดังนี้

1. มิติของของพระวินัย คือ การใช้วิธีการให้คนกลาง (ภิกษุผู้ฉลาดสามารถ) ไกล่เกลี่ยประนีประนอมในความขัดแย้งหรือข้อพิพาทอันเป็นความผิดที่เป็นโทษเบา เพื่อระงับ อธิกรณ์ หรือ ข้อพิพาทของสงฆ์ (อาจจะรวมถึงภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก และอุบาสิกา)

2. มิติของพระธรรม คือ การใช้วิธีดับความขัดแย้งภายในและความขัดแย้งภายนอกซึ่งกินความกว้างกว่าในแง่ของผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีต้องขจัดความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกไปด้วยกัน

นอกจากนี้ความหมายของสันติวิธี หมายถึง “วิธีการในการจัดการความขัดแย้งที่ดำรงอยู่บนฐานของการ “รู้ ตื่น และ เบิกบาน” เป็น “วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ” คำว่า “การจัดการอย่างสันติหมายถึง “การใช้วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีทุกชนิดที่มีอยู่เข้าไปจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม” โดยมีวิสัยทัศน์การเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนและพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยตาม พรบ.การไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 และบูรณาการกับพุทธสันติวิธี สำหรับหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน มจร. ได้แก่ ป้องกันความขัดแย้ง แก้ไขความขัดแย้ง เยียวยาผลจากความขัดแย้ง และรักษาสันติภาพ ในส่วนของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยเน้นกระบวนการทางพระพุทธศาสนา นำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นที่คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ต้องมีสติ ขันติและสันติ โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องยึดหลักกัมมัตถธรรม พรหมวิหารธรรม อคติ อิทธิบาท โยนิโสมนสิการ สาราณียธรรม จริยธรรมผู้ไกล่เกลี่ยและสันติภาพภายใน ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความรู้ตระหนักถึงการรู้ตนเอง การจัดการตนเองและตระหนักรู้สังคม โดยใช้หลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice: RJ) โดยให้พื้นฐาน ผนวกกับการดำเนินงานในเชิงพุทธสันติวิธี กล่าวคือ ใช้หลักของการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การเป็นผู้อำนวยความสะดวก แต่หลักการ

ดำเนินงานก็ยังคงยึดโยงเกี่ยวกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ RJ เพื่อมุ่งเน้นการกลับคืนความสัมพันธ์ของคู่กรณี

นอกจากนี้ พ.ศ. 2563 ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการอบรมผู้ไกล่เกลี่ยรุ่นที่ 1-3 เรียบร้อยแล้ว ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์และฆราวาส และจะเปิดการอบรมหลักสูตรการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จำนวน รุ่น 4-8 ในต้นปี พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผู้สมัครเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมจำนวนมากโดยจะมีการพิจารณาผู้มีคุณสมบัติเข้ารับการฝึกอบรม พร้อมยกระดับหลักสูตรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพุทธสันติวิธี จำนวน 2 รุ่น ซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเปิดรับสมัครเพื่อพัฒนาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอม และผู้ทำงานในศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนทั่วประเทศ และได้ยกระดับความเข้มข้นของหลักสูตรจาก 36 ชั่วโมง เป็น 48 ชั่วโมง ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินงานเพื่อป้องกัน มากกว่าการแก้ไข อีกทั้งยังพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลาย และยังจัดงานชั้นดีธรรมพยานศาสนามากว่า 5 ศาสนาเพื่อมุ่งสร้างสันติศึกษาในสังคมไทย มุ่งเน้นการหาจุดร่วมทุกศาสนา ทบกำแพง (จุดยืน) สร้างสะพาน (จุดต่าง) สานความรัก (หาจุดร่วม) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพในสังคมไทยต่อไป ทั้งนี้ ในระยะต่อไป มจร ได้ดำเนินการจัดลงนามความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) ตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ครอบคลุม 40 จังหวัดทั่วประเทศ สำหรับการขยายผล ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มจร. มีการดำเนินงานที่เข้มแข็งและสามารถรับการประเมินจากรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในปี พ.ศ.2563 ได้รับคะแนน 99 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน พร้อมนำเสนอการพัฒนาให้มีความยั่งยืนและเป็นต้นแบบของศูนย์อื่นๆต่อไปทั่วประเทศ ในมิติที่ประชุมจึงมีการเตรียมการวางแผนพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มจร. อย่างเป็นระบบโดยร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พร้อมยุติธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผลึกกำลังกับเครือข่ายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนบริการสังคมสันติสุข ซึ่งแผนจะกำหนดคน งาน เงิน ที่มีความเหมาะสม พร้อมตั้งคณะกรรมการทำแผนพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มจร. เพื่อการทำงานที่เป็นระบบยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มจร. ขยายผลที่แรกคือการเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ

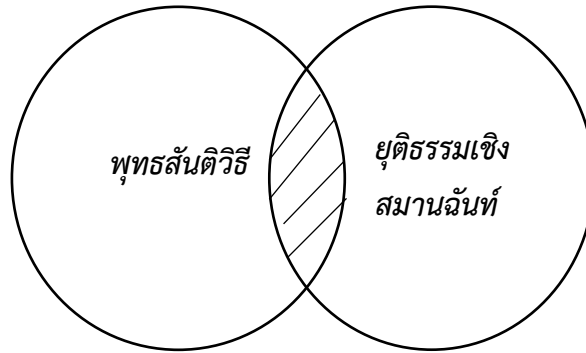
ในปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา(โควิด-19) ในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2563 และเป็นส่วนหนึ่งของการระบาดทั่วโลกของโควิด-19 ส่งผลให้รัฐบาลมีนโยบายในการปิดสถานศึกษา สถานที่ราชการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากสถานที่ตั้งเป็นการทำงานที่บ้าน (Work from home) ซึ่งได้ส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยของพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ดังกล่าว โดยตลอดปี พ.ศ. 2563 ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ดำเนินรับข้อพิพาททั้งสิ้น 3 เรื่อง ผลของการไกล่เกลี่ยมีทั้งคู่กรณีไม่มาตามนัดเพราะโควิด-19 วงเงินการไกล่เกลี่ยเกินอำนาจศูนย์ฯ และประสงค์จะฟ้องร้องตามกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งกระบวนการเป็นไปตามระเบียบของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดแนวทางขั้นตอนปฏิบัติไว้ หากแต่ความแตกต่างคือการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นทั้งการใช้ศาสตร์และศิลปะในการแก้ไขปัญหาตามหลักการด้านพุทธ-

สันติวิธีเป็นหลัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในรูปแบบหนึ่ง เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะเด่น คือ เป็นทั้ง “วิธีการแบบสันติวิธี” ในการจัดการความขัดแย้งและการกระทำผิดกฎหมายที่นำไปสู่ “เป้าหมายเชิงสมานฉันท์” กรอบยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งเน้นที่ “การฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างบุคคล” ด้วยการประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย คือ คู่กรณีความขัดแย้ง ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ให้ความสำคัญกับบทบาทของคนกลางซึ่งมีอำนาจในการชี้แนะทางออกของปัญหาแก่คู่กรณี จึงเลือกใช้คนกลางที่ได้รับความศรัทธา ความไว้วางใจจากคู่กรณี คือ “พระสงฆ์” ซึ่งต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นที่เคารพและนับถือของประชาชนชาวพุทธ และมีความยืดหยุ่นในการจัดการกับปัญหา เห็นได้จากการพยายามหาวิธีการไกล่เกลี่ยทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนการใช้พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาเพื่อทำให้ความขัดแย้งถูกยุติลงโดยเร็ว

จุดที่แตกต่างกันระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) กับพื้นที่อื่น คือ การมีทำเลที่ตั้งอยู่ในสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีการขยายผลไปยังศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนวัดท่าคอยนาง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีพระอาจารย์ธรรมชา เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนวัดท่าคอยนางอีกด้วย ในส่วนของการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ทางศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ได้ร่วมกับนักศึกษาสันติศึกษารุ่นที่ 1 และ 2 ลงพื้นที่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลงพื้นที่ตามพื้นที่ชุมชน และตั้งจุดให้นักศึกษาไปเป็นคนให้คำปรึกษาที่วัดท่าการ้อง ภายใต้พุทธวัฒนธรรม เพื่อให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยภาคประชาชนเพื่อนำไปสู่การขยายผลต่อไป พร้อมน้อมรับนโยบายการพัฒนาตามแนวทางพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดไว้

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวคิดพุทธสันติวิธี ใช้หลักคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนในการยึดโยงจิตใจและอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติและความเชื่อในบุญบาป การให้อภัย เข้าใจความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ในการแก้ไขข้อพิพาท และแนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลักษณะของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ก็มีแนวความคิดคล้ายคลึงกัน โดยพบว่า ทั้งสองแนวคิด เป็นแนวคิดที่มุ่งให้มีการระงับและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทนการดำเนินคดี โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชน เข้ามามีบทบาทในกระบวนการนี้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะไม่ใช้การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุอย่างการจำคุกหรือการกำหนดโทษโดยคำพิพากษา แต่เป็นกระบวนการที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา และผู้กระทำผิดจะได้รับการแก้ไข ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคู่กรณีดำเนินต่อไปในทิศทางบวก ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงจุดร่วมทางความคิดระหว่างแนวคิดพุทธสันติวิธีและยุดิธรรมเชิงสมานฉันท์

จากภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่า

1. พุทธสันติวิธี คือ การละทิ้งหรือการไม่เลือกที่จะใช้ความรุนแรงเมื่อเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งหรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต และยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาชี้ทางให้เหตุถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

2. ยุดิธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การที่คู่กรณี ผู้เสียหาย และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตกลงกันเพื่อหาทางออกของความขัดแย้งหรือกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น โดยทางออกนั้นนำไปสู่การสำนึกผิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เยียวยาชดใช้เพื่อให้เกิดการให้อภัย และการเริ่มต้นใหม่ที่จะนำไปสู่ความสมานฉันท์ ทั้งเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน โดยใช้ “พลังของชุมชน” มาร่วมในการจัดการ

3. พุทธสมานฉันท์ คือ เป็นแนวคิดร่วมที่มีความคล้ายคลึงกันของการใช้หลักการยุดิธรรมเชิงสมานฉันท์ผนวกกับการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยยึดหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการระงับข้อพิพาท เพื่อมุ่งให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจ เยียวยาฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมโดยไม่สูญเสียความสัมพันธ์จากข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

จากวงกลมทั้ง 3 ส่วนข้างต้น มีวัตถุประสงค์เดียวกัน กล่าวคือ มุ่งหวังการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการฟื้นฟู เยียวยาและเข้าใจคู่กรณี เพื่อให้ข้อพิพาทระงับลง การเจรจาและการรับฟังที่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดรับรู้ เข้าใจผลของการกระทำของตนเอง และทำให้มีโอกาสสำนึกผิด และได้ขอโทษผู้เสียหายด้วยความจริงใจ มากกว่าการฟ้องร้องตามกระบวนการยุดิธรรมกระแสหลักที่เป็นระบบกล่าวหา ซึ่งส่งผลให้คู่กรณีเสียเงิน เสียเวลาและสูญเสียความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แนวคิดและทฤษฎีทางอาชญวิทยาเกี่ยวกับความยุดิธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ.2562 มีความสัมพันธ์กันซึ่งการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน การดำเนินการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนดำเนินการโดยเน้นหลักการของยุดิธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีทางอาชญวิทยาในการวิเคราะห์พฤติกรรมและแรงจูงใจของคู่กรณีเพื่อหาทางออกร่วมกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของ

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ.2562 และกฎหมายลำดับรองหรืออนุบัญญัติ ประมาณ 10 ฉบับ ทั้งนี้กฎหมายทุกฉบับมีวัตถุประสงค์เพื่อลดข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีและประสานความสัมพันธ์ของคู่กรณี สอดคล้องกับแนวคิดของจอห์นสโตน ซึ่งกล่าวไว้ว่ายุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการแสวงหาคำตอบร่วมกันว่าควรทำอะไรเพื่อชดใช้ความเสียหายจากการกระทำผิดดังกล่าว ซึ่งข้อยุติจะมาจากการ ประนีประนอมความต้องการและสิ่งที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับปฏิบัติได้ และมีเป้าหมายในการวาง แนวทางจัดการกับสาเหตุทางพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในอนาคตอีกด้วย (Johnstone, 2002)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ระบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาค ประชาชนของ มจร. มีประสิทธิภาพในการบริการประชาชนที่ได้รับมาตรฐานตามที่กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กำหนดไว้ ใช้หลักของพุทธสันติวิธี ซึ่งมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกับยุติธรรมสมานฉันท์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถานศึกษาซึ่งเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรสันติ ศึกษา ผนวกกับผู้สอนเป็นพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีผลต่อการไกล่เกลี่ยคนกลางที่มีความเชื่อและอิทธิพลทางจิตใจต่อ คู่กรณีในเชิงการเยียวยา สอดคล้องกับสอดคล้องกับกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่าสามารถเป็นหนทางสำคัญที่จะช่วยเยียวยาผู้เสียหาย ลดปัญหา ผู้ต้องขังล้นคุกและช่วยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในการอำนวยความยุติธรรมด้วย (Kittiyaruk, 1998) ยิ่งไปกว่า นั้น จุดแข็ง คือ การใช้พระสงฆ์ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรอบรมการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทตาม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ผ่านการรับรองของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ส่งผลให้พระสงฆ์มีความสามารถในฐานะคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยตามมาตรฐาน และแฝงด้วยอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเกรงกลัวในบุญบาป ผสานกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้ผู้คนให้อภัยและรู้จักระงับเวรกรรม ด้วยการมาจองเวร หันหน้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่าง สงบสุข เป็นไปตามสอดคล้องกับแนวคิดของจูฮาร์ตัน เอื้ออำนวย ที่อธิบายการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อ พิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด (Victim-Offender Mediation) ว่าเป็นการนำเอาผู้เสียหายและผู้ ทำผิดมาพบปะกันในสถานที่ปลอดภัย โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ทำหน้าที่โน้มน้าวให้ทั้งสองฝ่ายพูด ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ความเดือดร้อนเสียหาย ตั้งคำถามที่มีต่ออีกฝ่ายและหาข้อสรุปเพื่อชดใช้และเยียวยาผล ของการกระทำผิดที่เกิดขึ้น รูปแบบนี้ความยุติธรรมจะเกิดจากการที่คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยกันเกี่ยวกับ เรื่องราวที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสบอกผู้กระทำผิดว่าทำอะไรผิดไปและผู้เสียหายได้รับผลร้ายอย่างไร (Ua-amnoey, 2005) ซึ่งหลักของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ตามแนวทางปฏิบัติของ มจร มีวัตถุประสงค์ในการลดขัดแย้ง เยียวยา รักษาความสัมพันธ์เช่นเดียวกัน สร้างผลสำเร็จในการลดข้อ ขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ คือมีเป้าหมายในการรักษา ความสัมพันธ์ของคู่กรณีให้คงอยู่ในสังคมเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของโทนี มาร์แชล เชื่อว่า ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ใช้แก้ไขปัญหอาชญากรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับคู่กรณีพิพาท ชุมชน และหน่วยงานตาม กฎหมาย มีหลักสำคัญอยู่ที่การสร้างพื้นที่แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาร่วมกันแก้ปัญหาว่าจะจัดการอย่างไรกับ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการอาชญากรรม รวมทั้งจะป้องกันอย่างไรไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีกในอนาคต (Tony Marshall, 1999)

สรุป

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมไทย ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ พระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ปัจจุบันช่วงอายุของคนในการยอมรับพระพุทธศาสนาก็แตกต่างกันออกไป แต่พระพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลและบทบาทบุญญัตตต่อวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย ซึ่งนักสังคมศาสตร์ให้การยอมรับความสำคัญของพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นระบบควบคุมสังคมให้สงบ และเป็นสถาบันเบื้องต้นสำหรับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และสวัสดิการของมนุษย์ เช่นเดียวกับกระบวนการความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการลงโทษ ผู้กระทำ ความผิด มาเป็นการเยียวยา ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด รวมถึงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ เพื่อจะช่วยให้ฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่าย และยังทำให้พวกเขาสามารถกลับสู่ชุมชนได้อย่างราบรื่นด้วย โดยการบริหารงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มจร มุ่งเน้นการใช้หลักการแก้ไขข้อพิพาทเชิงพุทธ ที่เน้นหลักการเดียวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การเข้าร่วมโดยสมัครใจของคู่กรณี ผู้ประสานที่มีความเชี่ยวชาญ ไม่ว่าจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เครือข่ายการส่งต่อกรณีนอกเหนืออำนาจศูนย์ฯ หรือไม่สามารถตกลงกันได้ เพื่อช่วยให้เกิดการปรับความเข้าใจ การสำนึกผิด และป้องกันการไม่เท่ากันของอำนาจต่อรองระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย ประการสำคัญ คือ การขออภัยและให้อภัย เพื่อแก้ไขความสัมพันธ์ที่เป็นต้นตอของความขัดแย้ง ให้คู่กรณีสามารถกลับมาดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ควรคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติตามพรบ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และกฎหมายลำดับรองหรืออนุบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำกัดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ฯ ด้วยเงื่อนไขบางประการและส่วนใหญ่มีกรณีข้อพิพาทที่เกินกว่าอำนาจศูนย์ฯ จะดำเนินการได้ ดังนั้น ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรผสมผสานตามแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยา ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพิ่มขึ้น และควรสร้างเครือข่ายการส่งต่อข้อพิพาทที่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของศูนย์ฯ ได้อย่างทันทั่วถึง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้หลักการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ทั้งนี้ มจร. ควรสอดแทรกกระบวนการและวิธีการทำงานตามแนวทางของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพิ่มเติมเพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติตรงกับหลักการและแนวคิดของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อีกทั้งต้องกระตุ้นการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อ

ช่วยเหลือคู่กรณีที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือและเป็นแหล่งฝึกผู้ไกล่เกลี่ยตามแนวทางที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งไว้ว่าจะเป็นศูนย์ฝึกอบรม ซึ่งมีความสำคัญในการให้ผู้ไกล่เกลี่ยได้ทำการสังเกตร่วมหรือฝึกปฏิบัติการไกล่เกลี่ยจริง หรืออาจจัดทำศูนย์เคลื่อนที่เพื่อเป็นการบริการวิชาการและช่วยเหลือคู่กรณีที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือในเขตพื้นที่บริการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนภายในสถานศึกษา

2.2 การศึกษาระบบกลไกการติดตามผลความสำเร็จจากการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

References

- Buranasingha, T. (2021). *Practical Guideline of People Dispute Resolution Center Follow to the Dispute Resolution Act B.E. 2562*. Bangkok: Reprint Company Limited.
- Gulprasert, J. (2019). *Dispute Resolution Act B.E. 2562*. Retrieved November 11, 2022, from <https://www.thaipost.net/main/detail/49023>.
- Johnstone, G. (2002). *Restorative Justice: Ideas, Values, Debates*. London and New York: Routledge.
- Kittiyaruk, K. (1998). *Justice Process on the Path of Change*. Bangkok: Winyuchon Publication House.
- Ninthongkham, P. (2003). *Civil and Commercial Code, Books 1-6, Criminal: Unfair Contract Terms Compensation and Compensation and Expenses to Defendants in Criminal Cases Act, complete version, amended to date*. Bangkok: Athataya Millennium Co., Ltd.
- Office of Judicial and Legal Affairs. (2020). *Project to promote cooperation in justice of agencies in the judicial process for the fiscal year 2020*. Retrieved October 17, 2022, from <https://jla.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/9726>.
- Phramaha Hansa Dhammhaso, (2011). *Buddhist Peaceful Means: Integrating Conflict Management Principles and Tools*. Bangkok: twenty first Century.
- Rights and Liberties Protection Department. (2021). *Rights and Liberties Protection Department Newsletters* (March, 2021). Bangkok: Rights and Liberties Protection Department, Ministry of Justice.
- Sonthisamphan, K. (2014). *Thailand Development Research Institute Report (TDRI)*. (Vol.105). Bangkok: Thailand Development Research Institute.

- Sonthonthanarom, S. (2017). Role of Damrongtham Center in Community Dispute Resolution: A Study of Damrongtham Center, Maha Sarakham Province. *Journal of Politics and Governance*, 9(1), 154-174.
- Ua-amnoey, J. (2005). *Restorative justice: paradigm shift in the Thai criminal justice system*. Bangkok: Foundation of Development of Justice Process.